

Sygn. akt IV CSK 194/07

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 października 2007 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Kazimierz Zawada (przewodniczący)

SSN Antoni Górski (sprawozdawca)

SSN Iwona Koper

w sprawie z powództwa G. K. i in. ,
przeciwko Towarzystwu Ubezpieczeń i Reasekuracji "W." SA w W.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 24 października 2007 r.,
skargi kasacyjnej strony pozwanej
od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 26 lipca 2006 r.,

I. Uchyla i zmienia zaskarżony wyrok w stosunku do powoda G. K. w następującym zakresie:

- w punkcie 1 a w ten sposób, że uwzględnione na jego rzecz świadczenie odszkodowawcze obniża do kwoty 54.675,32 zł (pięćdziesiąt cztery tysiące sześćset siedemdziesiąt pięć zł, trzydzieści dwa gr.) z odsetkami, oddalając powództwo z tego tytułu pozostałej części.

- w punkcie 2 - gim oraz pkt. III - cim wyroku Sądu Okręgowego w G. z dnia 22 października 2004 r. w ten sposób, że oddała także powództwo G. K. o ustalenie.

II. Uchyła i zmienia zaskarżony wyrok w punkcie 1 e w ten sposób, że ustaloną tam kwotę kosztów obniża do 2.732,85 zł.

III. oddała skargę kasacyjną w pozostałym zakresie i znosi wzajemnie między stronami koszty postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy w G. wyrokiem z dnia 22 października 2004 r. przyznał wszystkim powodom stosowne świadczenia odszkodowawcze od obu pozwanych, w związku ze śmiercią ich syna i brata, małoletniego J. K., który zmarł na skutek obrażeń odniesionych w wypadku samochodowym spowodowanym w dniu 30 czerwca 2002 r. przez R. Ł., kierującego samochodem należącym do pozwanego F. spółki z o.o. w T. Sąd zasądził te świadczenia in solidum od tego pozwanego oraz od ubezpieczyciela - Towarzystwa Ubezpieczeń i Reasekuracji W. S.A. indywidualnie na rzecz każdego z trojga rodzeństwa zmarłego, natomiast na rzecz jego rodziców G. i J. K. zasądził kwotę łączną 108.076,42 zł. Jednocześnie Sąd ustalił, że obaj pozwani będą ponosić na przyszłość odpowiedzialność za mogące wystąpić w przyszłości negatywne następstwa w stanie zdrowia dla powodów G., J. i K. K., będące następstwem śmierci J. K. Przy uwzględnieniu tych roszczeń Sąd Okręgowy miał przy tym na uwadze, aczkolwiek nie w pełni konsekwentnie, że zmarły przyczynił się w ¼ części do wypadku.

Wyrok w stosunku do pozwanej Spółki F. był wyrokiem zaocznym.

Na skutek apelacji pozwanego Towarzystwa Ubezpieczeń i Reasekuracji W. od tego orzeczenia, Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 26 lipca 2006 r. zmienił je w stosunku do powoda G. K. w ten sposób, że „oddalił jego powództwo ponad kwotę 100.468,00 zł.” oraz oddalił roszczenia pozostałych powodów, uwzględnione przez Sąd Okręgowy, uznając je za niezasadne. Na podstawie opinii powołanego w postępowaniu apelacyjnym biegłego P. R. ustalił bowiem, że tylko powód G. K. doznał depresji reaktywnej o charakterze trwałym, związanej ze śmiercią syna, natomiast pogorszenie stanu zdrowia i samopoczucia pozostałych powodów miało charakter przejściowy, co nie daje podstaw do przyznania im odszkodowania na podstawie art. 446 § 3 k.c.

Wyrok Sądu Apelacyjnego zaskarżył pozwany ubezpieczyciel skargą kasacyjną w części, w której Sąd Apelacyjny uwzględnił powództwo G. K. ponad kwotę 46.875,32 zł. oraz w części, w której Sąd ten oddalił apelację kwestionującą ustalenie odpowiedzialności pozwanego za mogące wystąpić w przyszłości negatywne następstwa w stanie zdrowia tego powoda, związane ze śmiercią syna J. i w zakresie orzeczenia o kosztach. Zarzucił naruszenie art. 446 § 3 k.c. i art. 189

k.p.c., a także art. 822 § 1 k.c. w zw. z § 10 ust. Rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 24 marca 2000 r. w sprawie ogólnych warunków obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych za szkody powstałe w związku z ruchem tych pojazdów, art. 379 § 1 k.c. oraz art. 352 k.p.c., art. 321 § 2, art. 384, oraz art. 328 § 2 w zw. z art. 391 § 1 i art. 378 § 1 k.p.c. Na tych podstawach wniósł o zmianę wyroku przez oddalenie powództwa G. K. ponad kwotę 46.857,32 zł., ewentualnie o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przewidziane w art. 446 § 3 k.c. roszczenie o stosowne odszkodowanie jest roszczeniem indywidualnym, przysługującym tym z członków rodziny zmarłego, u których śmierć osoby bliskiej spowodowała znaczne pogorszenie ich sytuacji życiowej. Jest rzeczą jasną, że świadczenie z tego tytułu powinno być przyznawane także indywidualnie, według stopnia pogorszenia sytuacji każdego z uprawnionych (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 września 1965 r., I PR 317/65, NP. 1966, nr 4, s. 519). Z tego punktu widzenia błędne co do zasady było więc przyznanie przez Sąd Okręgowy łącznego świadczenia rodzicom zmarłego G. i J. K. w kwocie 108.076,42 zł., zamiast każdemu z nich stosownego świadczenia oddzielnie. Z motywów tego rozstrzygnięcia można wnosić, że intencją Sądu było przyznanie każdemu z rodziców równej kwoty odszkodowania, wynoszącego po 66.000 zł, co, po uwzględnieniu przyczynienia się przez zmarłego w $\frac{1}{4}$ do wypadku, daje kwoty po 52.800 zł. na rzecz każdego z nich. Do sumy obu kwot Sąd doliczył kwotę 2.476,42 zł. z tytułu zwrotu kosztów pogrzebu (bez uwzględnienia stopnia przyczynienia się do powstania szkody), zasądając łącznie na rzecz obojga kwotę 108.076,42 zł. Przy takiej konstrukcji tego rozstrzygnięcia, Sąd Apelacyjny, rozpoznając sprawę wyłącznie z apelacji pozwanego, kwestionującej zasądzenie świadczenia na rzecz wszystkich powodów, w tym także na rzecz G. K., nie mógł zmienić go w ten sposób, że, oddalając w całości powództwo J. K., przyznać jednocześnie powodowi G. K. kwotę 100.468, zł. W ten sposób dokonał niejako „przeniesienia” roszczenie jednego z rodziców na drugie, co było niemożliwe z punktu widzenia prawa materialnego (art. 446 § 3 k.c.). Jednocześnie było to niedopuszczalne procesowo, gdyż, jak trafnie podnosi skarżący, Sąd, wbrew

przedmiotowi zaskarżenia, orzekał na niekorzyść strony wnoszącej apelację, naruszając zakaz *reformationis in peius*, sformułowany w art. 384 k.p.c. Dlatego też Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁶ k.p.c. uwzględnił wniosek skarżącego i dokonał korekty tego rozstrzygnięcia, obniżając należne powodowi G. K. świadczenia z tytułu pogorszenia jego sytuacji życiowej w związku ze śmiercią syna do kwoty 52.800 zł., ustalonej przez Sąd Okręgowy, a bezpodstawnie podwyższonej przez Sąd Apelacyjny. Jednocześnie przyznano temu powodowi zwrot kosztów pogrzebu. Bezsorna kwota z tego tytułu wynosi 2.476,42 zł, co, po uwzględnieniu przyczynienia w ¼ części, daje kwotę 1.857,32 zł. i ostatecznie uzasadnia ustalenie należnych temu powodowi świadczeń łącznie na sumę 54.657,32 zł.

Usprawiedliwiona jest też skarga kasacyjna w części, w której kwestionuje oddalenie apelacji od rozstrzygnięcia ustalającego odpowiedzialność pozwanych za mogące w przyszłości ujawnić się negatywne skutki dla zdrowia powoda G. K., będące następstwem śmierci jego syna. W orzecznictwie podkreśla się, że odszkodowanie należne na podstawie art. 446 § 3 k.c. nie jest odszkodowaniem pełnym w rozumieniu art. 361 § 2 k.c., lecz z woli ustawodawcy „stosownym”, tj. takim, które ułatwi przystosowanie się uprawnionemu do zmienionej sytuacji życiowej (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 marca 2007 r., I CSK 465/06, niepubl.). Dyspozycja tego przepisu nie obejmuje zatem obowiązku wyrównania wszystkich szkód ustalonych detalicznie, pozostających w związku przyczynowym ze śmiercią członka bliskiej rodziny, gdyż ze swej natury jest to kompensacja o charakterze ryczałtowym. Jest tak dlatego, że przepis ten stanowi wyjątek od ogólnej zasady, iż naprawienia szkody może domagać się osoba bezpośrednio poszkodowana, tj. ta, przeciwko której było skierowane działanie sprawcy. Tymczasem omawiany przepis wprowadza odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną osobie bliskiej poszkodowanemu, a więc za szkodę wyrządzoną w sposób pośredni, co uzasadnia ograniczoność obowiązku repartycji. W tym kontekście za szczególnie wątpliwą uznać trzeba możliwość dochodzenia przez rodziców zmarłego małoletniego dziecka ustalenia odpowiedzialności za szkodę, która może ujawnić się dla nich dopiero w przyszłości, a pozostawać w związku z wypadkiem śmiertelnym małoletniego syna. Dlatego też Sąd Najwyższy w wyroku

z dnia 23 października 1976 r., IV CR 423/76, LEX nr 7862 trafnie uznał, że w sytuacji śmierci małoletniego dziecka, będącego na utrzymaniu rodziców, rodzice nie mają interesu prawnego w żądaniu ustalenia odpowiedzialności osoby zobowiązanej do naprawienia szkody spowodowanej śmiercią dziecka za szkody mogące powstać w przyszłości. Brak zaś interesu prawnego wyklucza możliwość wydania wyroku ustalającego (art. 189 k.p.c.). Podzielając ten pogląd prawny i stosując go w niniejszej sprawie, Sąd Najwyższy zmienił zaskarżony wyrok oraz wyrok Sądu Okręgowego przez oddalenie także powództwa G. K. o ustalenie. Oddalenie części roszczeń powoda G. K. pociągało za sobą zmianę wysokości kosztów sądowych, które nakazano ściągnąć od pozwanego, przez ich odpowiednie obniżenie.

W pozostałym zakresie skarga kasacyjna podlegała oddaleniu jako niezasadna (art. 398¹⁴ k.p.c.). O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono zgodnie z art. 100 k.p.c.